

Filozoficko-vojenský odkaz Karla Marxe

... nemohu tomu věřit, že tato geniální hlava nebude už svými myšlenkami oplodňovat proletářské hnutí obou světů. Za to, co jsme, vděčíme všichni jemu; a hnutí se stalo tím, čím je dnes, jen díky jeho teoretické a praktické činnosti; bez něho bychom dosud věželi ve svrabu plném zmatků."

B. Engels Wilhelmu Liebknechtovi

V roce 1983 vzpomínáme sto šedesátého pátého výročí narození a stého výročí úmrtí Karla Marxe, revolucionáře a teoretika dělnické třídy, bojovníka za socialismus, mír a společenský pokrok. Tato výročí jsou příležitostí pro zhodnocení jeho historických zásluh o vytvoření vědeckého učení proletariátu — marxismu-leninismu, jeho podílu na rozvoji mezinárodního dělnického hnutí i jeho významu pro dělnické hnutí i pro pokrok celé společnosti, jakož i pro konfrontaci teorie vědeckého socialismu, již byl tvůrcem, se životem a problémy společnosti.

Se jménem Karla Marxe je spojen revoluční převrat ve vědě o společnosti, která odráží potřeby a zájmy nejrevolučnější třídy v dějinách — proletariátu a činnost, která napomáhala ideovému a politickému vývoji této třídy v boji za svržení kapitalismu a vybudování socialismu a komunismu.

Jeho teoretická a praktická činnost je neoddělitelně spojena s jeho spolubojovníkem a životním přítelem Bedřichem Engelsem. Učení, které vypracovali, představuje ucelený světový názor jako harmonickou soustavu filozofických, ekonomických a společenskopolitických názorů. Jak napsal V. I. Lenin: „Marxovo učení je všemocné, poněvadž je pravdivé. Je úplně a harmonické, dává lidem ucelený světový názor, neslučitelný s jakoukoliv reakcí, s jakoukoliv obhajobou buržoazního útlaču. Je zákonitým dědicem toho nejlepšího,

co vytvořilo lidstvo v XIX. století: německé klasické filozofie, anglické politické ekonomie a francouzského socialismu.“ (Lenin, V. I.: Tři zdroje a tři součásti marxismu, Spisy, sv. 19, Praha 1957, s. 11—12.)

B. Engels, stejně jako V. I. Lenin, přisoudil největší význam Marxovým objevům vývojových zákonů lidských dějin a zvláštěních zákonů vývoje kapitalistického výrobního způsobu a buržoazní společnosti, které rozhodujícím způsobem přispěly k vypracování učení, které nese jméno svých tvůrců — marxismus-leninismus.

Marxismus-leninismus jako revoluční učení, vypracované K. Marxem, B. Engelsem, a na podmínky imperialismu rozvinuté V. I. Leninem, se stalo teorií a metodou poznávání i nástrojem uvědomělého přetváření společnosti milióny pracujících na celém světě, kteří bojují za své sociální a národní osvobození a budují socialistickou a komunistickou společnost. Tato teorie, která pravdivě odráží objektivní zákonitosti světa a společnosti, se neustále rozvíjí jako živé a tvůrčí učení a obohacuje se o nové závěry a poučky, které jsou prověřovány novými vědeckými objevy a revolučními zkušenostmi lidových mas.

Karel Marx objevem dějinného subjektu společenského pokroku v podmínkách kapitalismu, a to dělnické třídy a jejího přechodu marxistické strany, vypracováním strategie a taktiky dělnického hnutí, ale i svou revoluční praktickou činností přispěl k vytvoření síly, schopné „smést staré a vytvo-

řít nové", napsal V. I. Lenin. „Teprve Marxův filozofický materialismus ukázal proletariátu východisko z duchovního otroctví, v němž dosud žily všechny utlačované třídy. Teprve Marxova ekonomická teorie objasnila skutečné postavení proletariátu v celém kapitalistickém světě... Proletariát se vzdělává a školí tím, že vede svůj třídní boj, zbavuje se předsudků buržoazní společnosti, sdružuje se stále těsněji a učí se hodnotit své úspěchy, zoceluje své síly a nezadržitelně roste.“ (Lenin, V. I.: Tři zdroje a tři součásti. Spisy, sv. 19, Praha 1957, s. 16.)

Jen stěží můžeme na několika řádcích postihnout hlavní oblasti teoretické a praktické aktivity Karla Marxe. Teprve v současné době, s odstupem doby, můžeme v celé šíři ocenit podíl Marxe na vytvoření vědecké filozofie — dialektického a historického materialismu, která je neadekvátnější vědeckou teorií poznání o přetvoření světa, která přesvědčivě prokázala svou převahu nad všemi formami idealismu a metafyzického materialismu a i nadále prokazuje nad soudobou buržoazní filozofií i sociologií i všemi odrůdami filozofického revizionismu a antikomunismu.

Obdobně jeho zásluhy na vytvoření vědecké politické ekonomie, kterou považoval za nejdůležitější prostředek zdůvodnění materialistického pojetí dějin a zákonitostí vzniku socialismu a komunismu, jsou výrazem Marxovy geniality. Ne náhodou věnoval Karel Marx svému celoživotnímu dílu Kapitálu všechny své síly, obětoval mu zájmy své rodiny i své zdraví.

Významné místo v jeho teoretické činnosti zaujímaly problémy vědeckého komunismu. Karel Marx až do posledních dnů svého života žil ve víru všech revolučních událostí ve světě. Nejenže je pozorně sledoval a studoval, ale v nejednom případě se jich také aktivně zúčastnil. Platí to nejen o revolučních bojích v Evropě v letech 1848—1849, ale i o jeho úsilí a zásluhách na založení a činnosti I. internacionály i jeho podíl na zhodnocení historického významu Pařížské komuny a poučení z tříměsíční existence prvního státu diktatury proletariátu v dějinách. Právě tyto poznatky o úloze marxistické strany v třídním

boji proletariátu, v přípravě a uskutečnění socialistické revoluce cestou ozbrojeného povstání, občanské války i národně osvobozenecké války proletariátu proti cizím vetřelcům i o vojenské obraně socialistické revoluce, v níž proletariát „zorganizovaný ve vládnoucí třídu“ musí rozhodně likvidovat odpor poražené buržoazie, patří mj. k poučením, která vyvodil Karel Marx z třídních bojů proletariátu v druhé polovině XIX. století ve studiích: Třídní boje ve Francii 1848—1850, Osmnáctý Bramaire Ludvíka Bonaparte, Občanská válka ve Francii a jiných.

Bedřich Engels, když hodnotil oblasti důležitých objevů, do nichž se vepsal Karel Marx do dějin společenských věd, zdůraznil: „Prvním objevem je převrat v celém pojetí světových dějin, který Marx provedl... Dějiny byly poprvé postaveny na svoji skutečnou základnu, očividná, ale dosud úplně přehlížená skutečnost, že lidé musí především jíst, pít, bydlet a šatit se, tedy **pracovat**, dříve než mohou bojovat o panství, provozovat politiku, náboženství, filozofii atd. — tato očividná skutečnost byla nyní konečně uvedena ve svá dějinná práva.

Pro socialistické nazírání mělo však toto nové pojetí dějin obrovský význam. Dokázalo, že veškeré dosavadní dějiny se pohybují v třídních protikladech a třídních bojích, že vždy byly třídy panující a porobené, vykořisťující a vykořisťované a že velká většina lidí byla vždy odsouzena ke krušné práci a k živoření... Druhým důležitým objevem Marxovým je, že definitivně objasnil poměr mezi prací a kapitálem, čili že dokázal, jak nynější společnost za dnešního kapitalistického výrobního způsobu uskutečňuje vykořisťování dělníka kapitalistou.“ (Engels, B.: Karel Marx. Vybrané spisy, sv. 2. Praha 1950, s. 167—168.)

Na pozadí těchto několika poznámek o historických zásluhách Karla Marxe, o jeho genialitě, jeho výjimečnosti jako vynikající osobnosti, která se nesmazatelně vepsala nejen do dějin mezinárodního dělnického a komunistického hnutí, ale do dějin celé společnosti, můžeme pochopit také Marxův přínos vojenství.

Úroveň vojenskohistorického a vojenskoteoretického myšlení ve druhé polovině XIX. století

K. Marx i B. Engels se nezabývají vojenstvím nahodile. Jejich zájem o oblast vojenství byl v podstatě vyjádřen v Manifestu komunistické strany v roce 1848. V této době si Marx s Engelsem uvědomili, tváří v tvář svým třídním protivníkům, že poráž-

ky buržoazie je možné dosáhnout v této době jen připraveným, dobře zorganizovaným masovým ozbrojeným povstáním v socialistické revoluci. Je konkrétnějším závěrem dospěli zakladatelé vědeckého socialismu po zobecnění zkušeností z revo-

lučních bojů proletariátu v roce 1848—1849 a hlavně po porážce Pařížské komuny v sedmdesátých letech minulého století.

V zájmu objektivních potřeb dělnického hnutí se proto postupně seznamovali i s konstituující se buržoazní vojenskou vědou a pracemi buržoazních teoretiků, kteří se pokoušeli o ucelený výklad války a vojenství. Zakladatelé marxismu si byli při studiu těchto děl vědomi, že názory a teorie buržoazních vojenských a vojenskohistorických představitelů jsou poznamenány jejich třídně a nacionálně omezenými světónázorovými, teoretickými i metodologickými východy, že těmito skutečnostmi byla také limitována jejich poznávací hodnota.

Proto odmítali buržoazní idealizování válek a abstraktní pojetí vojenských otázek, odtržených od společenské skutečnosti, řešení problémů vojenského umění bez přihlídnutí ke konkrétním společenskoeconomickým podmínkám států, glorifikaci zásad vedení válek bez přihlídnutí ke konkrétně historické situaci, spekulativní přístupy při vytyčování strategických a taktických hesel, apologetičnost militarismu a agresivních válek, neopodstatněnost vychvalování vlastních armád a vojvodců i tvrzení o výjimečných vlastnostech, nadání i neporazitelnosti těch či oněch armád apod.

Na druhé straně se snažili nalézt v buržoazní vědě i v pracích buržoazních autorů pozitivní prvky, podněty a zkušenosti, které by rozšířily a prohloubily jejich znalosti vojenství. Ve druhé polovině XIX. století dosahovala totiž buržoazní literatura v Evropě o obecných odborných i historických problémech vojenství relativně vysoké úrovně. Přispívala k rozvoji vojenského umění i postupnému procesu konstituování buržoazní vojenské vědy. Mnozí buržoazní autoři si totiž více či méně přesně uvědomovali důsledky rozmachu průmyslové revoluce v 19. století na vojenství. Přestože setrvali na nevědeckém pojetí dějin, dospívali v podstatě živelně k poznání, že materiálně technická základna společnosti má prvořadý význam pro vojenství, že kvantitativní i kvalitativní proměny zbraní a techniky působí na proměny celého vojenství a že tyto proměny vojenství ovlivňuje také početní růst ozbrojených sil.

Výchozím postulátem přístupů K. Marxe

a B. Engelse k buržoazní vojenské vědě i k vlastní vojenskovědecké práci byla vysoká náročnost na přesnost a objektivnost vyvozovaných závěrů, podloženost závěrů dostatečným množstvím věrohodných faktů, věcnost a pečlivost při výběru a prověřování hodnověrnosti použitých pramenů.

K. Marx i B. Engels podrobili neúprosné kritice autory, kteří porušují požadavky na vojenskoteoretickou práci nahodilým, neúplným a subjektivistickým výběrem faktů i falešným výkladem událostí. Karel Marx o tomto typu lidí, kteří opouštějí vědeckou půdu a vzdalují se historické pravdě, napsal: "... člověka, jenž se snaží **přízpůsobit** vědu stanovisku, které nevychází z ní samé... nýbrž, které je diktováno zvenčí, **cizími zájmy stojícími mimo vědu**, nazývám podlým." (Marx, K.: *Teorie o nadhodnotě* (čtvrtý díl Kapitálu). Praha 1964, s. 121.)

Osobní přínos Karla Marxe a Bedřicha Engelse při přehodnocování vojenskohistorických a vojenskoteoretických problémů byl rozdílný. Je všeobecně známo, že studiu vojenskohistorických a vojenskoteoretických problémů věnoval mnoho let svého života B. Engels, který se stal významným teoretikem a historikem vojenství, revolucionářem a novátorem ve vojenskohistorické vědě.

Mezi K. Marxem a B. Engelsem existovala od počátku jejich spolupráce určitá dělba práce. Zhruba od poloviny čtyřicátých let se Marx ve své činnosti orientoval na studium a rozpracování politické ekonomie. Bedřich Engels zaměřil svou pozornost na studium historie, dějin dělnického hnutí, na otázky vojenství, filozofie, přírodních věd apod.

Zatímco Engels se zabýval vojenstvím jako vědním oborem — v celé šíři a takto je také studoval, Karel Marx vstoupil do oblasti vojenství sporadicky, především jako filozof pod vlivem konkrétní historické situace společenského vývoje, který si vyžadoval zaujmout stanovisko k nejrušnějším filozoficko-vojenským problémům.

Přiznání prioritních zásluh B. Engelsovi za rozpracování vojenskopolitických, vojenskohistorických a speciálně vojenských problémů, které zajímají proletariát, neznamená, že Karel Marx stojí jen ve stínu Engelsových zásluh a že jeho filozoficko-vojenský přínos je zanedbatelný.

Aktuálnost filozoficko-vojenského odkazu Karla Marxe

Hodnotit podrobně filozoficko-vojenský přínos Karla Marxe odtržen od historických zásluh Bedřicha Engelse, odborníka

v oblasti vojenství, není v podstatě možné. Marxovo autorství řady statí o vojenství budí dojem „útlosti“ ve srovnání s bohatou

Engelsovu produkci. Nemůžeme však opomenout, že Karel Marx svými významnými objevy v oblasti společnosti vytvořil teoretické a metodologické předpoklady pro analýzu speciálních společenských problémů bezprostředně i zprostředkovaně spjatých s vojenstvím. Rada děl, která se dotýkala obecných filozoficko-vojenských problémů, je dílem K. Marxe. Konečně, Karel Marx svými podněty, literárními odkazy, rešeršemi, dopisy i recenzemi filozoficko-vojenských statí motivoval Bedřicha Engelse k podrobné analýze speciálních vojenských problémů, které měly význam pro proletariát.

K nejvýznamnějším vědeckým objevům, které znamenaly kvalitativní převrat v pojetí společenských a vojenských jevů, patří Marxovo „materialistické pojetí dějin“. Obsahové řešení problémů: vývoj společnosti jako přírodně historický proces, dějiny společnosti jako proces vzniku, vývoje a střídání společenskoeconomických formací, vývoj společnosti jako výsledek činnosti dějinného subjektu, úloha třídního boje a sociální revoluce v životě společnosti, úloha jednotlivých forem společenského vědomí v dějinném vývoji, má bezprostřední vliv i pro analýzu parciální oblasti společenského pohybu — vojenství.

Díky teoretickometodologickému bohatství historického materialismu mohli zakladatelé marxismu-leninismu zaujmout vědecké stanovisko k takovým problémům, jako je: místo vojenství v dějinách třídně antagonistických společností a k jeho historické přechodnosti, vznik válek v souvislosti se vznikem soukromého vlastnictví výrobních prostředků, s rozdělením společnosti na antagonistické třídy i s vytvořením státu, vzájemný vztah mezi ekonomikou, politikou a válkou, protikladnost sociálních funkcí válek v životě společnosti, hodnocení a klasifikace sociálního násilí a válek, vztah mezi třídním bojem, revolucí a válkou, třídní podstata a funkce armády jako ozbrojená organizace mocenského státního aparátu k vedení války, zdroj síly armády a podmínky vítězství ve válce, úloha materiálních a duchovních činitelů ve válce, úloha objektivních a subjektivních činitelů ve válce apod.

Obdobně řešení takových problémů, jako je přírodně historický charakter vojenství, vojenství jako prvek struktury sociálně ekonomických formací, sociálně ekonomická a sociálně politická podmíněnost proměn vojenství, vojenství jako specifická oblast společenské a politické praxe, patří k filozoficky významným oblastem, které bezprostředně souvisí s materialistickým pojetím dějin.

Na rozpracování obecných filozoficko-vojenských problémů se podstatným způsobem podílel Karel Marx. Již v Rukopisech „Grundrisse“ odhaluje sociální funkci válek v třídně antagonistických společenskoeconomických formacích. „Válka je tudíž velký společný úkol, velká společná práce,“ napsal Karel Marx, „nezbytná jednak k tomu, aby byly obsazeny objektivní podmínky k životu, jednak k tomu, aby jejich obsazení bylo chráněno a zvečněno.“ (Marx, K.: Rukopisy „Grundrisse“. 2. díl. Praha 1974, s. 83.)

Závislost násilí na ekonomice a jeho zpětné působení na ekonomiku vyplývá z Marxovy poznámky v Kapitálu: „Specifická ekonomická forma, v níž se z bezprostředních výrobců ždímá nezaplacená práce, určuje vztah nadvlády a poroby, jak vyrůstá přímo z výroby a sám zase na ni má zpětný určující vliv.“ (Marx, K.: Kapitál. 3. díl. Praha 1956, s. 339.)

Objasnění procesu původní akumulace kapitálu, kterému věnoval Marx značnou pozornost, nebylo nahodilé. Formy a prostředky násilí, jejichž pomocí „osvobodovatelé“ buržoazie někdejší nevolníky od výrobních prostředků, tvoří, jak napsal, „prolog k dějinám kapitálu.“ (Marx, K.: Kapitál I. Praha 1953, s. 802.) Násilí nazval K. Marx v Kapitálu ekonomickou mocí. (Tamtéž, s. 792.)

Karel Marx spolu s Engelsem věnoval pozornost všem revolučním událostem v druhé polovině XIX. století. Ke studiu ho podnětovala potřeba ujasnění si úlohy armády v revolucích. Průběh revolučních bojů v letech 1848—1849 v Evropě ho inicioval k závěru, že velké dějinné úlohy se řeší organizovanou silou tříd a že armáda takovou organizaci síly představuje.

Klasikové marxismu tak dokázali, že k vybudování socialismu je nejen nevyhnutelná likvidace buržoazního státu a jeho nejdůležitějšího orgánu — armády, ale také vytvoření vlastní vojenské organizace, s odpovídající soustavou výcviku a výchovy, která z ní učiní akceschopný bojový organismus.

Osobní podíl K. Marxe na studiu revolučních událostí je patrný z jeho studií Třídní boje ve Francii 1848—1850 a Osmnáctý Brumaire Ludvíka Bonaparta. Významnou úlohu sehrál K. Marx spolu s B. Engelsem při přípravě francouzského a německého proletariátu v období před francouzsko-pruskou válkou i v jejím průběhu. Objasňovali charakter války v jejích jednotlivých etapách a vypracovali taktiku dělnické třídy k této válce.

Po vzniku Pařížské komuny rozvinuli Marx a Engels rozsáhlou činnost v I. Inter-

nacionále k organizování dělníků různých zemí na podporu pařížského proletariátu. O tom, jaký význam přisuzovali zakladatelé vědeckého socialismu Pařížské komuně a vojenským zkušenostem komunardů, svědčí Marxova práce „Občanská válka ve Francii“, koncipovaná jako adresa generální rady Mezinárodního dělnického sdružení.

Významnou úlohu při rozvíjení filozoficko-vojenských problémů sehrála družná spolupráce K. Marxe a B. Engelse. Napsali společně řadu statí, při jejichž přípravě si vzájemně vyměňovali názory a navzájem si pomáhali při výběru materiálů i osvětlování oblasti politického a vojenského charakteru. Karel Marx využil pomoci a rady B. Engelse při výkladu vojenských otázek ve svých článcích, v nejednom případě tlumočil obsah Engelsových vojensko-odborných statí ve vlastní interpretaci, zkracoval je, doplňoval a aktualizoval je o nové poznatky. K. Marx uznával nesporné kvality a autoritu B. Engelse ve vojenských otázkách. Vyjádřil to v dopise Engelsovi již koncem roku 1851. Jestliže dojde k nějaké události, „...spoléhám na okamžité instrukce z ministerstva války z Manchesteru.“ (Marx, K. — Engels, B.: Spisy, sv. 28. Praha 1968, s. 335.)

Na druhé straně poskytoval Marx nezištnou pomoc Engelsovi. Pomáhal mu při výběru vojenskoteoretické a historické literatury, upozorňoval Engelse na vycházející knižní novinky, na důležité podrobnosti a závěry o vojenství. Velmi cenné byly Marxovy rady o nutných filozofických přístupech k vojenskopolitickým a strategickým problémům.

V nejednom případě také K. Marx motivoval B. Engelse k napsání řady statí a studií. Platí to např. o Engelsově práci Německá kampaň za říšskou ústavu, Revoluce a kontrarevoluce v Německu, Možnosti a perspektivy války Svaté aliance proti Francii roku 1852 i o rozhodujícím podílu B. Engelse na zpracování řady významných statí pro Novou americkou encyklopedii. Ve statí si nekladu za cíl analyzovat všechny oblasti spolupráce K. Marxe s B. Engelsem, ani postihnout komplexně Marxův filozoficko-vojenský přínos, ale spíše naznačit hlavní směry filozoficko-vojenské teoretické a praktické angažovanosti tohoto velikána lidských dějin, zakladatele vědeckého socialismu a bojovníka za společenský pokrok.

Aktuálnost filozoficko-vojenského odkazu Karla Marxe spatřujeme, zvláště v současné době, v boji pokrokových sil celého světa v boji za mír, socialismus a společenský pokrok.

XX. století představuje historický mezník revolučních proměn, které předvídal Karel Marx. V současné epoše, která se vyznačuje převratnými sociálními a politickými změnami, spojenými se socialistickými a národně osvobozeneckými revolucemi, s rozkladem imperialismu, likvidačím koloniálního systému a s přechodem stále nových národů na cestu k socialismu, je naše generace svědkem i tvůrcem velkých historických přeměn. Socialismus se stal z někdejších utopií nejen vědeckou teorií, reálnou skutečností, nýbrž i silou, která má rozhodující vliv na světový vývoj.

V této reálné, z historických materiálů podmínek vzniklé socialistické a později komunistické společnosti, nalézají svůj praktický výraz ideály svobody, emancipace, humanismu, rovnosti rozpracované K. Marxem, ztrácí se také objektivní základ pro sociální násilí a války. „Touž měrou, jako bude odstraňováno vykořisťování jednoho jedince druhým, bude odstraňováno i vykořisťování jednoho národa druhým. S protikladem tříd uvnitř národa padne i vzájemné nepřátelství mezi národy.“ (Marx, K. — Engels, B.: Manifest komunistické strany, Vybrané spisy, sv. 1. Praha 1950, s. 44.) Budování socialistické a komunistické společnosti je výrazem postupného naplňování těchto odvěkých tužeb lidstva.

V současné době existuje reálná možnost vyloučit světové války ze života společnosti i v podmínkách třídního antagonismu mezi dvěma soustavami. Pokrokové síly celého světa bojují za uskutečnění Leninova odkazu: „Násilí vůči lidem není našim ideálem. Totéž je možno aplikovat... na národy.“ (Lenin, V. I.: O karikatuře marxismu, Spisy, sv. 23. Praha 1957, s. 70.)

V mezinárodní politice se však setkáváme s druhou politickou linií. Agresivní síly imperialismu, zejména USA, pozvedly na nebyvalou úroveň intenzitu svých vojenských příprav, rozněcují ozbrojené konflikty v různých oblastech světa a neodpovědně vyhrožují použitím jaderných zbraní.

V sedmdesátých letech našeho století se znovu potvrdily Marxovy a Engelsovy závěry v Manifestu komunistické strany, že buržoazie řeší krizové ekonomické situace „...ničením produktivních sil, jednak dobýváním nových trhů a důkladnějším využitím trhů starých... Tím, že připravuje všestrannější a mohutnější krize a že zmenšuje prostředky, jak krizím zabránit.“ (Marx, K. — Engels, B.: Manifest komunistické strany, Vybrané spisy, sv. 1. Praha 1950, s. 32.)

Pro soudobý imperialismus je příznačný nejen růst síly vojenskoprůmyslových mo-

nopolů, ale i jejich srůstání se státním aparátem. Toto vytváření vojenskoprůmyslového komplexu má nedozírné politické důsledky. Vede k přeskupování sil uvnitř vládnoucí třídy, ke zvěšování vnitřních rozporů kapitalismu a politické labilitě. V tomto období všeobecné krize kapitalismu je militarismus zaměřen proti všem silám ohrožujícím nadvládu monopolního kapitálu: proti dělnickému a národně osvobozenkému hnutí, demokratickým a pokrokovým silám. Militarismus vede za těchto podmínek k aktivizaci fašistických a neofašistických teroristických organizací, k růstu rasismu, nacionalismu a antikomunismu.

Marxovo stanovisko ke zhodnocování procesu kapitálu je aktuální i v současné době: „Přichází-li podle Auigerových slov peníze na svět s krvavými skvrnami na jedné tváři, tu z novorozeného kapitálu prýští krev a špína ze všech pórů od hlavy až k patě.“ (Marx, K.: Kapitál I. Praha 1953, s. 801.)

Sociálně politická tvářnost soudobé epochy se rozvíjí pod silným a neustále se zvyšujícím vlivem teorie a praxe proletářského internacionalismu, teoreticky rozpracovaného Karlem Marxem. V Ustavujícím manifestu mezinárodního dělnického sdružení K. Marx napsal: „Jeden prvek úspěchu je v ruce dělnické třídy — její početnost, avšak počet padá pro nás na váhu jen tehdy, je-li stmelěn organizací a veden vědním. Zkušenost minulosti však

dokázala, že zanedbání onoho bratrského svazku, jenž by měl vázat dělníky různých zemí a povzbuzovat je, aby ve všech svých bojích za vlastní osvobození stáli pevně při sobě, je nemilosrdně trestáno společným nezdařením všeho nesdruženého úsilí.“

Komunistické a dělnické strany se důsledně řídí tímto Marxovým odkazem. V podmínkách boje pokrokových sil za mír, demokracii, socialismus a společenský pokrok je respektování principu proletářského a socialistického internacionalismu ve vzájemné součinnosti hlavních revolučních sil — světové socialistické soustavy, dělnického hnutí kapitalistických zemí a národně osvobozenké hnutí — předpokladem úspěchu hnutí.

Generální tajemník ÚV KSSS Jurij Andropov ve svém stanovisku k otázkám války a míru v současné epoše na zasedání ÚV KSSS vyjádřil přání, tužby a odhodlání všech pokrokových sil světa slovy: „SSSR zcela odmítá názor těch, kdo se pokoušejí lidem vnutit myšlenku, že síla a zbraně rozhodují a vždy budou rozhodovat o všem. Nyní na hlavní scéně dějin přicházejí národy, což dosud nikdy nebylo. Získaly právo hlasu, který nikdo neumlčí. Jsou schopny aktivními a cílevědomými kroky odstranit hrozbu jaderné války, uhasit mír a tedy i život na naší zemi. Komunistická strana Sovětského svazu a sovětský stát budou dělat vše pro to, aby tomu tak bylo.“ (Andropov, J.: Zajistit světu trvalý mír — neměnný cíl politiky SSSR. Rudé právo 23. 11. 1982, s. 7.)